

Takdim

Şehir ve medeniyet kavramları bir arada düşünülmesi gereken kavramlardır. Bu kavramlar üzerinde daha çok düşünmenin ve daha çok sorgulamanın, günümüzde yaşadığımız sorunların çözüme kavuşturulması adına önemli olması dolayısıyla yayınına bir süre ara verilen dergimizi tekrar çıkartmaya karar vermemizde önemli bir etkidir. Bu kararımızın şehircilik çalışmaları yürüten bütün kurum ve bireyler için hayırlı olmasını temenni ediyor ve büyük bir heyecanla bu sayımızı sizlerin takdirine sunuyoruz.

Medeniyetlerin kurucu temel dinamiklerinin başında şehirde oluşturulan kültürel form, sanat ve mimari gelmektedir. Diğer medeniyetler gibi İslam medeniyeti de şehirler kurmuştur. Medine örneğinde görüldüğü gibi İslam, yayıldığı coğrafyaların sosyo-kültürel yapılarına ve şehirleştirme sürecine önemli katkılarda bulunmuştur. İslam'ın ilk yıllarındaki Mekke ve Medine ve daha sonraki Bağdat İslam'ın nasıl bir şehir tasavvur etiğinin ideal örnekleri olarak gösterilebilir. İslam'ın bir inanç olarak geniş kitlelerce yaşandığı şehirler, kendi tarihlerinin ilk dönemlerinden itibaren kültür ve medeniyet tarihinin hemen bütün katmanlarının ürettiği, yaşandığı ve sonraki kuşaklara aktarıldığı yerlerdir. İslam Medeniyeti farklı kültürlerle karşılaştıkça, yeni şehir yorumları geliştirmiştir. Anadolu topraklarında bu karşılaşmanın sonucunda Selçuklu Mimarisi ve ardından Osmanlı Mimarisi birbirinden değerli eserler ortaya çıkararak İslam Şehrine yeni örnekler oluşturmuştur.

Küreselleşme yaşadığımız çağın bir gerçekliğidir. Evrensel ve yerel etkileşiminin her geçen gün biraz daha artması, insanlar, toplumlar, kültürler ve ülkeler arasındaki bağımlılığın küreselleşmesi yeni sorgulamaları beraberinde getirmektedir. Bu süreçte İslam şehirleri üzerine yeniden düşünme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Klasik

dönem için İslam şehirlerinin merkezinde camiler yer almaktadır. İnsanlar camilerin etrafında kurulan çarşı ve mahallelerde İslam ahlakına uygun olarak yaşamaktadırlar. Ancak artık bu dönemin oldukça dışında bir çağda yaşıyoruz. İslam şehrinin artık yeni tanımlamalara, yeni eleştirilere ve yeni önerilere ihtiyacı olduğu, karşımızda güncel bir gerçeklik olarak belirirken; İslam şehirlerinin tarihsel süreçte ürettiği şehir ve şehircilik bilgisi yeniden ele alınmayı fazlasıyla hak etmektedir.

Küreselleşme bütün şehirleri olduğu gibi İslam şehirlerini de dönüştürmektedir. Hatta dahası zihinlerde ki geleneksel İslam şehri tasavvuru yerini Müslümanların yaşadığı şehirlere dönüştürmektedir. İslam Medeniyeti önemli bir yansıması olan İslam şehirleri, küresel dünyada kendisine haklı bir yer edinebilmek ya da daha doğrusu moderniteyle birlikte kaybetmiş olduğu merkezi konumunu tekrar kazanabilmek için kendisi üzerine düşünmek ve kendisini dönüştürmek mecburiyetindedir.

Oryantalist bakış açısıyla İslam şehirlerinin tarihin belli bir döneminde inşa edilmiş, arkaik şehirler olarak tanımlanmasının yanlış olduğunu düşünüyoruz. Bu anlamda Mekke, Medine, Bağdat, Basra, Buhara, Semerkant, Kurtuba gibi İslam şehirlerinin dünya kültür ve medeniyet mirasına yaptıkları katkılar üzerine tefekkür etmenin düşünce ufuklarımızı genişleteceğine inanıyoruz.

BEM-BİR-SEN olarak medeniyet ve kültür alanında yapılabilecek çalışmalara önem veriyor ve destekliyoruz. Bu vesileyle Şehir ve Medeniyet Dergisi'nin şehrin sanatını, kültürünü, sosyolojisini, mimarisini günümüzün diliyle yeniden yorumlayan nitelikli çalışmaların toplandığı bir mecra olmasını diliyorum. Dergiye katkı sunan düşünce insanlarına teşekkür ediyorum.

Levent USLU
Genel Başkan

Editörden

İnsan, medeni bir varlıktır. Medeniyet ise medeni ve şehirli anlamına gelmektedir. Şehirli bir varlık olan insanın mutlu bir yaşam sürebilmesi ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Toplumun morfolojik yapısının değişmesine paralel olarak insanın ihtiyaçları da artmaktadır. Şehirler yardımlaşma, dayanışma, bağımlılık, işbölümü vb. organizasyonların neticesinde ortaya çıkmışlardır. Bu yüzden medeniyetin göstergeleri olan sanat, edebiyat, mimari, müzik, vb. unsurlar şehirler de neşv-ü nema bulmuşlardır. Son iki asırdır insanların kentte yaşamaya zorlanmasıyla modern kentler pek çok sorunun merkezi haline gelmişlerdir. Fazilet, erdem, tevazu, alçak gönüllülük gibi kadim değerler modern değerlerle ters yüz edilmesinin bir sonucu olarak bugün modern kentler; yoksulluk, suç, şiddet, terörizm, eşitsizlik, sosyal dışlanma, yabancılaşma, çevre kirliliği vb. sorunlarla karşı karşıyadırlar.

Batı medeniyeti dünya sahnesine çıkmadan önce Hint, Çin, İslam veya Mısır medeniyeti gibi medeniyetler eş zamanlı olarak farklı kıtalarda etkileşerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Batı medeniyeti ötekileştirici bir bakış açısıyla diğer medeniyetleri kendine bir tehdit olarak algılayarak medeniyetler arasındaki direnç noktalarını ve nüansları yok ederek bütün medeniyetleri tek bir potada eritme yoluna gitmiştir. Fakat söz konusu mirasa sahip toplumlar üzerinde rızaya dayalı bir iktidar ilişkisi kuramadığından bugün ciddi bir sorgulamayla karşı karşıyadır. Hem kendi içerisinden hem de dışarıdan yükselen tenkitleri bastırmak için şiddete başvurmaktadır. Yoksulluk, eşitsizlik, sosyal dışlanma, terörizm, küresel ısınma, salgın hastalıklar vb. sorunları şiddet yoluyla bastırarak hegemonik konumunu devam ettirmeye çalışmaktadır.

Döngüsel tarih felsefesi açısından geriye yönelik olarak bakıldığında yüzyıllar içerisinde uluslararası güç dengesinin değişmekte olduğu ve gücün kıtalar arasında

devir daim ettiği görülmektedir. Mesela; 19. Yüzyıl Avrupa, 20. Yüzyıl ise Amerika yüzyılıydı. 21. Yüzyılda ise hangi ülkenin ve medeniyet anlayışının yıldızının parlayacağını şimdiden kestirmek zor olsa da göstergeler 21. Yüzyılın Asya yüzyılı olacağına işaret etmektedir.

Günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık olarak üçte ikisi kentlerde yaşamaktadır. Önümüzdeki yıllarda bu sayının daha da artacağı öngörülmektedir. Medeniyetler dışlayıcı ve ötekileştirici değerlerin değil kapsayıcı ve kuşatıcı değerlerin geniş bir coğrafyada genel kabul görmesinin ürünüdürler. Bir medeniyet dairesi içerisinde pek çok şehir yer almaktadır. Dini, etnik, kültürel vb. farklılıkları bir tehdit olarak değil de hakikatin bir yansıması olarak gören, çoğulcu bir düzen kurarak farklılıkları birlik içerisinde yaşatmış olan toplumların tecrübelerinin her geçen gün daha da kıymetli hale geleceği görülmektedir. Bu anlamda İslam medeniyetinin insanı bütüncül bir bakış açısıyla ele alan yaklaşımının geleceğin dünyasının ve medeniyetin geleceğinin belirlenmesinde kilit bir öneme sahip olacaktır.

Şehir ve medeniyet dergisi medeniyet mirasımızı merkeze alarak yeni bir tasavvurla üretilen mimarlık, şehir planlama, yerel yönetimler, şehir tarihi, şehir sosyolojisi, yerel siyaset, antropoloji, sanat tarihi, arkeoloji, kültürel çalışmalar, coğrafya vb. açılardan şehri anlamaya ve açıklamaya yönelik olarak üretilen kuramsal ve/ya uygulamalı özgün çalışmaları yayınlamayı kendisine ilke edinmektedir. Dergimiz; Haziran ve Aralık ayları olmak üzere yılda iki sayı olarak hem basılı hem de elektronik olarak yayınlanacaktır.

Bu sayıda yer alan makalelerin bir kısmı 16-17-18 Ekim 2019 tarihlerinde Kent Araştırmaları Enstitüsü'nün Ankara'da düzenlediği ve BEM-BİR-SEN tarafından da desteklenen 4. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi'nde sunulan çok sayıda bildiri arasından özenle seçilmiş ve hakem süreçlerinden geçirilmiştir. Başta yazarlar ve hakemler olmak üzere bu sayının hazırlanmasında emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK
Editör